

**Emlékezés Prónay Albertre (1801-1867), a Magyar Tudományos Akadémia
igazgatósági tagjára**
**Remembering Albert Prónay (1801-1867), Member of the Directorate of the
Hungarian Academy of Sciences**

Tótprónai¹ és blatniczai² báró Prónay Albert életműve megfelelő mértékben tekinthető feldolgozotttnak.³ A család története a messzi időkre nyúlik vissza. A tótprónai és blatniczai Prónay bárói familia Turóc vármegye legrégibb törzsökös családjai közé tartozik. Első ismert őse Comes Rech [Recsk] volt, aki IV. Béla [1206-1270, ur. 1235-1270] király korában élt, és a család birtokában lévő oklevelek, okmányok szerint 1279-ben csereadomány útján kapta Tótprónát, mely helysége nézve Rech fiai I. Pál mester és Serefil 1293-ban III. András királytól [1265-1301, ur. 1290-1301] új királyi adományt nyertek, főleg azon érdemeiknek tekintetbevétele folytán, melyek szerint a nevezett királynak a magyar trónra jutásakor hűségüket tanúsították, valamint azon alkalommal is, amikor III. András Lengyelországba rokonának, László sandomíri és Szirádi vezérnek segélyt küldött. Prónay I. Gábor, híres jogtudós és táblai ügyvéd, 1751-ben Pest vármegye országgyűlési követe lett a bárói ág alapítója. A család nemesi címere a pajzs kék udvarában zöld halmon arany koronán álló daru, fölemelt jobb lába karmával kövecskét tartva. A pajzs fölötti sisak koronáján szintén ilyen daru áll. A foszladék jobbról aranykék, balról ezüstvörös. A bárói ág címere a báróság keltekor kibővítésre került, és ez egy négyfelé osztott pajzs, az 1. és 4. udvarban az ősi címer látható, a 2. és 3. udvarban pedig hat kinyílt liliomvirág látható úgy, hogy a felső sorban három, alább kettő, még alább egy látszik. A pajzsot bárói korona fedi. A címer többi részeit, valamint az udvarok színeit Nagy Iván nem tudja adathiányból kifolyólag ismertetni. A család I. Miklóstól kezdve a 17. század óta ágostai evangélikus vallású.⁴

¹ Tótpróna (Turóc vármegye), jelenleg Slovenské Pravno néven a Zsolnai kerület Stubnyafürdői járásában (Szlovákia) található.

² Blatnica (Turóc vármegye), jelenleg Blatnica néven a Zsolnai kerület Turócszentmártoni járásában (Szlovákia) található.

³ Anonym: Prónay Albert [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon* I. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 444-444.; Balogh Margit: Prónay Albert. [Szócikk.] In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P.* (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 1029-1030.; Anonym: Prónay Albert [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon* V. P-S. Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 479-479.

⁴ Nagy Iván: Magyarország családai [családjai] címerekkel és nemzedékrendi táblákkal V. Pest, Ráth Mór [kiadó] – Beimel József és Kozma Vazul [nyomda], 1862. 486-496. URL: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/kilencedik-kotet->

A későbbi jogász, politikus, nagybirtokos Prónay Albert ismeretlen településen látta meg a napvilágot, születési helyére a korábbiakban adat nem volt a forrásokban. Egy most felfedezett említésből vált ismeretessé, hogy születési helye Tóalmás,⁵ (Pest-Pilis-Solt vármegye)⁶ az ideje 1801. március 31., korábban is tudott volt.⁷ Atyja báró Prónay Lajos (1767–1827), édesanyja Wartensleben Katalin (1782–1808) grófnő voltak. Két évvel fiatalabb húga, Prónay Klára Karolina (1803–1852) báró, később gróf Zay Károly (1797–1871) császári és királyi kamarás, szabadelvű politikus felesége lett.⁸ Prónay Albert szellemi háttérére világot vet az az eleddig nem ismeretes adat, mely alapján a pozsonyi királyi jogakadémián végezte jogtudományi stúdiumai utolsó esztendejét. A bejegyzés Pronay Adalberus latin névvel, 18 éves evangélikus hallgatóként utal rá említve a jogászifjú *'liber baro'* címét, amelyet legfeljebb néhány gróf (lat. *comes*) múlt csupán felül, és néhány magyar hercegi família.⁹ Rendkívüli szerencsénkre a bejegyzés utal születési helyére, mely, mint korábban jeleztük, Tóalmás (Pest vármegye). Az is ismeretes, hogy 1819-ben, 18 évesen a jogakadémiai tanulmányok második, záróévét végezte Pozsonyban.¹⁰ Felavatási (doktori) értekezését, vizsgatézis-nyomtatványát (lat. *positiones/assertiones*; ném. *Sätze*) nem ismerjük, nem volt, vagy pedig nem maradt fenn.¹¹ Szülei elhunytát követően az ifjú Albertet nagybátyja, Prónay Sándor jogász, történettudós, akadémikus [ig. tag (1830. november 17.)] fogadta fiává, és tette egyidejűleg örökösévé.¹² Időközben számos jelentős pozíciót betöltött. Felmenői

[796B/pronay-csalad-tot-pronai-es-blatniczai-baro-es-nemes-886B/](#) (utolsó megtekintés: 2026. augusztus 30.).

⁵ M. Novák Veronika: *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777-1849. Poslucháči Kráľovskej Akadémie v Bratislave 1777-1849*. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Egyetemtörténeti Albizottsága – Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2007. 262. 8223. tétel.

⁶ Tóalmás (Pest vármegye) a vármegye Nagykáta járásában fekszik jelenleg.

⁷ Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

⁸ Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

⁹ A galántai herceg Esterházy; a németújvári herceg Batthyány-Strattmann; a gyaraki herceg Grassalkovich az erdődi herceg Pálffy; csábrági és szitnyai herceg Koháry familiákról van szó.

¹⁰ M. Novák (2007) 262. 8223. tétel.

¹¹ Koi Gyula: Adatok 1800 utáni jogirodalmi könyvkiadásunkhoz. Könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kari Könyvtárában, valamint az ELTE Egyetemi Levéltárában. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae* 47 (2005) 241-295.

¹² Anonym: Az igazgatóság jelentése az 1840-ki [1840-i] munkálatokról, és a pénztár mibenlétéről. In: Toldy (Schedel) Ferenc (szerk.): *M. tudós társasági*

elhunytaival balassagyarmati¹³ és hartai¹⁴ földterületeket örökölve nagybirtokos lett.¹⁵ Számos pozíciót töltött be. Már 1837 előtt a békési evangélikus esperesség,¹⁶ majd 1837 és 1860 között a bányai¹⁷ evangélikus egyházkerület felügyelője.¹⁸ Később a magyarországi evangélikus egyház egyetemes felügyelője.¹⁹ Időközben elnyerte a valóságos belső titkos tanácsosi címet is.²⁰ Szintén 1837-től, 1846-ig Pest-Pilis-Solt vármegye főispáni helytartója.²¹ A Magyar Tudós Társaság 1840-ben (pontosan 1840. március 8-án)²² a korábban elhunyt nagybátyja, Prónay Sándor (1760-1839) helyére az igazgatósági tagok sorába emelte.²³ A tagság jellege miatt székfoglaló előadása nem készült, így nem is maradhatott fenn.²⁴ Az 1843 és 1844, valamint az 1847 és 1848 közötti ciklusban az országgyűlés főrendi táblájának tagja.²⁵ Az 1846-os évtől septemvir,

névkönyv astronomiai [asztronómiai] naplóval és kalendáriummal [kalendáriummal] 1842-re. Buda, Egyetemi Nyomda, 1843. 47-47. URL: https://real-j.mtak.hu/6762/1/Nevkonyv_1842.pdf (utolsó megtekintés: 2026. augusztus 30.). Valamint utal rá: Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

¹³ Balassagyarmat Nógrád vármegye települése volt, jelenleg ugyanazon vármegye balassagyarmati járásának székhelye.

¹⁴ Harta (Bács-Bodrog vármegye), jelenleg Bács-Kiskun vármegye kalocsai járásában fekszik.

¹⁵ Anonym (2004) 479. utal e tényre egyetlen forrásként.

¹⁶ Békés, Békés vármegye, jelenleg a Békési járás központja.

¹⁷ Vélhetően Nagybánya (Máramaros vármegye), jelenleg Baia Mare, Máramaros megye (rom. *Județul Maramureș*), Románia vagy Bánya (Krassó-Szörény vármegye) jelenleg Bania, Krassó-Szörény megye (rom. *Județul Caraș-Severin*), Románia településről lehet szó.

¹⁸ Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

¹⁹ A tényt egyetlen forrás jelzi: Anonym (1969) 444.

²⁰ Anonym (2004) 479. utal e tényre egyetlen forrásként.

²¹ Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

²² Balogh (2003) 1029.

²³ Az egykorú forrás: Anonym (1843) 47-47. Utal rá: Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

²⁴ Anonym (1843) 47-47. A korabeli, a Magyar Tudós Társaságot érintő szabályok jellegére, textualista-jogdogmatikai elemzésükre lásd: Koi Gyula: A Magyar Tudományos Akadémia szabályozása. Múlt és jelen kérdései. In: Jakab András-Körtvélyesi Zsolt (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia helyzete és reformlehetőségei. Történeti és összehasonlító kitekintéssel. The Situation and Reform Opportunities of the Hungarian Academy of Sciences. Historical and Comparative Outlooks.* Budapest, Osiris Kiadó, 2017. 50-117.

²⁵ Balogh (2003) 1030.; Anonym (2004) 479.

azaz a Hétszemélyes Tábla bírása.²⁶ Az 1848 októberében báró Récsey Ádám (1775-1852) királyi tábornok és törvénytelenül kinevezett miniszterelnök (1848. október 3.-1848. október 11.) felett ítélező törvényszék tagja.²⁷ Az 1861. évtől ideiglenes koronaőr,²⁸ majd ugyanezen évtől másodjára is septemvir, azaz a Hétszemélyes Tábla bírása.²⁹ Elhunyt 1867. augusztus 14-én, 66 évesen, Tóalmáson.³⁰ Ennek immár közel 160 esztendeje.

Művei

Nyomtatott, vagy kéziratot műve nem ismeretes.

Felhasznált irodalom

Anonym: Az igazgatóság jelentése az 1840-ki [1840-i] munkálatokról, és a pénztár mibenlétéről. In: Toldy (Schedel) Ferenc (szerk.): *M. tudós társasági névkönyv astronomiai [asztronómiai] naplóval és kalendáriummal [kalendáriummal] 1842-re*. Buda, Egyetemi Nyomda, 1843. 46-72. URL: https://real-j.mtak.hu/6762/1/Nevkonyv_1842.pdf (utolsó megtekintés: 2026. augusztus 30.); Nagy Iván: Magyarország családai [családjai] címerekkel és nemzedékrendi táblákkal V. Pest, Ráth Mór [kiadó] – Beimel József és Kozma Vazul [nyomda], 1862. 486-496. URL: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/kilencedik-kotet-796B/pronay-csalad-tot-pronai-es-blatniczai-baro-es-nemes-886B/> (utolsó megtekintés: 2026. augusztus 30.); Anonym: Prónay Albert [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon* I. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 444-444.; Balogh Margit: Prónay Albert. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P.* (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 1029-1030.; Anonym: Prónay Albert [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon* V. P-S. Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 479-479.; Koi Gyula: Adatok 1800 utáni jogirodalmi könyvkiadásunkhoz. Könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kari Könyvtárában, valamint az ELTE Egyetemi Levéltárában. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestinensis de Rolando*

²⁶ Anonym (1969) 444. utal csupán e tényre.

²⁷ Anonym (2004) 479. utal e tényre egyetlen forrásként.

²⁸ Balogh (2003) 1030.; Anonym (2004) 479.

²⁹ Balogh (2003) 1030.; Anonym (2004) 479. Azt a tényt, hogy másodszor lett septemvir, egyetlen forrás jelzi: Anonym (1969) 444.

³⁰ Anonym (1969) 444.; Balogh (2003) 1029.; Anonym (2004) 479.

Eötvös Nominatae 47 (2005) 241-295.; M. Novák Veronika: *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777-1849. Poslucháči Král'ovskej Akadémie v Bratislave 1777-1849.* Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Egyetemtörténeti Albizottsága – Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2007. 653.; és Koi Gyula: A Magyar Tudományos Akadémia szabályozása. Múlt és jelen kérdései. In: Jakab András-Körtvélyesi Zsolt (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia helyzete és reformlehetőségei. Történeti és összehasonlító kitekintéssel. The Situation and Reform Opportunities of the Hungarian Academy of Sciences. Historical and Comparative Outlooks.* Budapest, Osiris Kiadó, 2017. 50-117.

Koi Gyula PhD

Tudományos főmunkatárs; v. vezető kutató;
tudományos munkatárs

Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Államtudományi és
Nemzetközi Tanulmányok Kar; Pécsi Tudományegyetem (PTE) Állam-és
Jogtudományi kar; ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont
Jogtudományi Kutatóintézet

e-mail: koigyula@gmail.com